

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ

METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF STATE FINANCIAL SECURITY MANAGEMENT

Стаття присвячена методологічним засадам оцінювання ефективності управління фінансовою безпекою держави. Актуальність зумовлена ускладненням фінансових процесів, посиленням зовнішніх загроз та обмеженістю традиційних підходів, що не відображають реалій гібридних війн і глобальних криз. Запропонований підхід ґрунтується на принципах критичного реалізму та поєднує системний аналіз, ретродукцію, кількісні й якісні методи. Алгоритм дослідження охоплює постановку завдань, ідентифікацію шоків, профілювання чинників безпеки, добір і нормалізацію індикаторів, каузальний та динамічний аналіз, верифікацію моделей, інтерпретацію результатів і сценарне прогнозування. Методика дозволяє виявляти короткострокові ризики та довгострокові дисбаланси, формувати карти ризиків і KPI. Практична цінність полягає у формуванні універсального інструменту для органів влади, що забезпечує спроможність адаптації макрофінансових політик та зберегти фінансовий суверенітет.

Ключові слова: фінансова безпека, оцінювання ефективності, критичний реалізм, індекс фінансового стресу, макрофінансова політика.

The paper addresses the methodological foundations of assessing the effectiveness of financial security management of the state. The relevance of the study is determined by the growing complexity of financial processes, the intensification of external threats, and the insufficiency of traditional assessment approaches that fail to reflect the realities of hybrid warfare, pandemic crises, and global instability. The proposed approach is based on the principles of critical realism and integrates systemic analysis, retrodution, and a balanced use of quantitative, qualitative, and mixed methods. The research algorithm includes several consecutive stages: formulation of objectives and identification of shocks; profiling of determinants of financial security across key values such as monetary sovereignty, fiscal solvency, and international liquidity; selection and normalization of indicators; causality and dynamic analysis; model verification and validation; interpretation and triangulation; and development of scenario-based forecasts. This design ensures detection of both short-term stress factors and long-term cyclical imbalances. The results are presented in a comprehensive methodology that enables transition from diagnosis of immediate threats to understanding structural vulnerabilities and producing foresight scenarios. It includes constructing risk maps, identifying key performance indicators, and assessing the efficiency of management measures. The approach allows for flexible use of econometric modeling in combination with expert interpretation, which enhances the explanatory power of results and increases the ability to prevent systemic crises. The practical value of the paper lies in offering a universal framework for policymakers and regulators. It ensures a balance between national specificity and international comparability, strengthens the capacity of state institutions to adapt financial policy to shocks, and provides a scientific basis for improving strategic management of financial security. This contributes to preserving financial sovereignty, mitigating external risks, and ensuring sustainable development in conditions of uncertainty.

Key words: financial security, performance evaluation, critical realism, Financial Stress Index, macrofinancial policy.

УДК 336.1:167/168

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.19-44>

Шелудько С.А.¹

к.е.н., доцент, докторант кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет

Sheludko Sergii
State Tax University

Постановка проблеми. Результативність будь-якої управлінської діяльності потребує раціонального та надійного аналітичного інструментарію, оскільки діагностика дієвості заходів керуючих суб'єктів має проводитися не лише після їх завершення, але й впродовж реалізації таких дій – з метою оперативного коригування та допасування обраних методів виконання завдань умовам внутрішнього та зовнішнього середовища управління. Турбулентність та екстремальна невизначеність у глобальному масштабі додатково актуалізує критичну важливість розробки та впровадження ефективного методологічного забезпечення аналітико-прогностичної підсистеми управління фінансовою безпекою держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз переваг і недоліків існуючих методологічних

концепцій та розробка методичного забезпечення управління фінансовою безпекою держави протягом більш ніж 20 років залишається актуальним дослідницьким завданням. Свої публікації цій темі присвячували як провідні вчені – О. Барановський [8], З. Варналій [9], Н. Виговська [11], Н. Давиденко [12], О. Підхомний [13], – так і науковці молодшого покоління, зокрема Н. Плешакова [14], А. Полторак [15], В. Полянський [7], В. Філатов [4], С. Чорна [16], С. Штанцель [17]. В іноземних наукових колах цю проблематику вивчали, переважно, дослідники, афілійовані з центральними банками: М. Drenkovska та Ї. Lenarčič [1], Т. Duprey та В. Klaus [2], Е. Duraković [3], М. Petrovska та Е. Mihaļjovska [6]. Утім, розвиток філософських основ наукових досліджень та економіко-математичних і соціо-економічних методів емпіричних

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0636-4940>

досліджень обумовлює нагальність вдосконалення наявного методологічного забезпечення як за змістом, так і за формою.

Постановка завдання. Метою статті є перегляд чинних методологічних підходів до оцінювання ефективності управління фінансовою безпекою держави з метою їх вдосконалення через залучення постулатів критичного реалізму та інституційного досвіду країн Центральної та Східної Європи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи попередні напрацювання з розробки методик і моделей оцінки фінансової безпеки банківської системи О. Васильчишин слушно відмічає, що, не зважаючи на численність та різноманітність наявних підходів, всі вони є подібними за переліком базових індикаторів [10, с. 99]. Зі значною впевненістю можна стверджувати, що така ситуація склалася в тому числі й через те, що більшість дослідників апелюють до позитивістських імперативів у пошуку сталих взаємозв'язків на емпіричному рівні фінансової реальності, обмеженому рядом хрестоматійних статистичних показників. У цьому ключі варто підтримати тезу О. Підхоминого, який основою аналізу та прогнозування рівня фінансової безпеки держави називає дослідження її чинників [13, с. 101]. Відтак раціональна та дієва методика оцінювання має спиратися, в першу чергу, на з'ясування дійсних причин і механізмів закономірностей, укріплених на глибинних рівнях фінансового буття, оскільки без проведення такого дослідження, за словами Н. Давиденко та співавторів, ухвалення управлінських рішень не матиме наукового обґрунтування та стане практично неможливим [12, с. 106].

Досягнення мети управління фінансовою безпекою держави – тобто, її забезпечення, – вимагає встановлення чітких критеріїв ефективності цього процесу, як слушно зазначає З. Варналій [9, с. 136]. Складно, однак, погодитися з продовженням його думки щодо того, що основою визначення таких критеріїв можуть слугувати «Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України в 2013 році, тобто, більше 10 років тому – до початку гібридної агресії проти України, анексії Криму, війни на Сході, пандемії коронавірусу, повномасштабного вторгнення та інших екзистенційних потрясінь для національної економіки. Попри всю свою комплексність (методика налічує майже півтори сотні показників, п'ята частина з яких безпосередньо стосується фінансової компоненти), цей підхід характеризується класичними вадами кількісно-якісних інструментів – визначенням інтегрального показника на підставі вагових коефіцієнтів, встановлених шляхом експертного оцінювання, проведеного в 2013 році та не переглянутих з того часу. Незважаючи на

це, названі Методичні рекомендації залишаються популярним інструментом для оцінки стану (рівня) фінансової безпеки держави та широко репліковані в профільних публікаціях [17, с. 155].

Якщо проаналізувати наявні методики оцінювання рівня безпеки фінансової системи країн Центральної та Східної Європи, можна дійти висновку про наявність трьох підходів до організації моніторингу та аналізу загроз фінансовій безпеці: розрахунок індексу фінансового стресу, індикатору фінансового циклу або набору макропроденційних індикаторів (табл. 1).

З табл. 1 випливає, що абсолютна більшість розглянутих країн (11 з 14) застосовує варіації індексу фінансового стресу, що дозволяє визначати властивий їм ризик-орієнтований підхід до аналітичної підтримки механізму забезпечення фінансової безпеки держави. Така орієнтація дозволяє фіксувати короткострокові прояви фінансових дисбалансів, сигналізуючи про момент ний ступінь «напруги» в реалізації суспільних відносин у фінансовій сфері країни. Це дозволяє суб'єктам управління фінансовою безпекою оперативно виявляти потенційні загрози та системні потрясіння, що сприяє швидкому ухваленню тактичних стабілізаційних рішень. Фактично індекс фінансового стресу відіграє роль «системи раннього попередження». Порівняння національних методик з показником, використовуваним ЄЦБ, свідчить про певний баланс сильних і слабких сторін: з одного боку, власні методичні напрацювання враховують місцеву специфіку та можуть бути своєчасно зміненими відносно складу та структури компонентів. З іншого боку, індекс CLIFS дозволяє порівнювати дієвість систем управління фінансовою безпекою в суміжних країнах, а відтак – полегшує гармонізаційні процеси в ході європейської інтеграції.

Центральний банк Боснії та Герцеговини використовує цикл-орієнтований підхід, розраховуючи композитний індикатор фінансового циклу (CFCI). Така модель аналітичного забезпечення, на відміну від розглянутої вище, дозволяє виявляти накопичення дисбалансів у ширшому горизонті, що загалом сприяє запобіганню системним кризам через розуміння фаз циклу. Цикл-орієнтований підхід надає середньострокове попередження про загрозу системної нестабільності, що, з огляду на запропоновану вище концепцію режимів управління фінансовою безпекою держави та критерій своєчасності його здійснення в актуальному режимі, є корисним інструментом оцінювання ефективності такого управління. Варто зазначити, що в березні 2025 р. НБУ презентував власну методику розрахунку Індексу фінансового циклу України, апробація якого вперше була здійснена у Звіті про фінансову стабільність за 1 півріччя того ж року.

Сербія та Чорногорія наразі є єдиними країнами Центральної та Східної Європи, центральні

**Методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки
в країнах Центральної та Східної Європи**

Методичний підхід та показник	Країни	Переваги	Недоліки
Ризик-орієнтований (Індекс фінансового стресу)	<i>національна методика:</i> Албанія, Молдова, Словенія, Угорщина, Україна, Хорватія	Враховання специфіки фінансової системи національної економіки; автономність та гнучкість у виборі показників і методів	Непридатність до компаративного аналізу; залежність від якості та прозорості системи національної статистики
	<i>методика ЄЦБ:</i> Болгарія, Польща, Румунія, Словаччина, Чехія	Уніфікація та можливість регіональних порівнянь; використання апробованих кількісних методів	Низька чутливість до національної специфіки, певна «усередненість» результатів; потреба у високоякісних ринкових даних
Цикл-орієнтований (Індикатор фінансового циклу)	Боснія і Герцеговина, Україна (апробація)	Виявлення накопичених довгострокових дисбалансів; інтеграція широкого набору не-фінансових змінних	Складніша інтерпретація та значний суб'єктивізм (залежність від припущень щодо циклічності); низька періодичність
Діагностичний (набір неагрегованих макропруденційних індикаторів)	Сербія, Чорногорія	Простота розрахунку та інтерпретації; гнучкість у доборі показників; невисокі вимоги до статистичної бази	Відсутність єдиного виміру; суб'єктивізм у визначенні граничних значень; складність у порівнянні

Джерело: складено автором на підставі [1–4; 6]

банки яких офіційно не використовують ані індекс фінансового стресу, ані індикатори фінансового циклу, надаючи перевагу натомість моніторингу набору макропруденційних індикаторів, які представляють діагностичний підхід. Аналітичне забезпечення управління фінансовою безпекою держави за таких умов представлено системою спостереження (по суті, дашбордом) за ключовими показниками банківського сектору, валютного ризику, рівнем ліквідності та боргового навантаження. З одного боку, це корисно для регулярної та деталізованої діагностики, проте відсутність агрегованого показника суттєво ускладнює стратегічний аналіз ефективності управлінських заходів. Такий відступ від загальної регіональної практики можна пояснити нестачею ресурсів (у першу чергу, кадрових) і малими масштабами фінансових систем цих країн.

Виявлені недоліки кожного з підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки держави спонукають незалежних дослідників до розробки власних методик. Хоча в українському науковому дискурсі перевагу віддають методу інтегрального показника (в тому числі на основі доопрацювання вже згадуваних Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України), авторські підходи подекуди залучають й більш складний економетричний інструментарій. Так, Н. Плешакова з метою визначення впливу курсу кредитних дефолтних свопів (CDS) на загрози фінансовій безпеці оцінила кілька лінійних та множинну регресію методом найменших квадратів (OLS) [14, с. 94–101], що є базовою моделлю для обґрунтування напряму та сили впливу чинників

на цільовий показник. Більш розвинутим є методика, реалізована в дисертаційному дослідженні А. Полторак [15, с. 403–407], яка оцінила рівень фінансової безпеки України за допомогою кореляційно-регресійної моделі з поліноміальним і степневим аспектами: перший з них дозволяє моделювати поворотні криві, зокрема параболічну або кубічну функцію, а другий – відобразити еластичність. Іншими словами, така модель є доволі гнучкою відносно реальних даних і здатна описати нелінійну залежність, що послідовно зростає та спадає. Важливим результатом апробації такої моделі є її порівняння з інтегральним показником фінансової безпеки, розрахованим авторкою відповідно до «Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» – середня похибка склала не більше 0,005 % [15, с. 408], хоча в авторській моделі було використано лише 9 індикаторів проти 32 в урядовій методиці. Це свідчить про переважаність змінними та низьку утилітарність офіційного інтегрального показника.

Більш складними економетричними властивостями характеризуються методики, використані в дослідженнях В. Полянського [7] та С. Чорної [16, с. 152–159]. У першому випадку вплив зовнішніх «шоків» на рівень фінансової безпеки макроекономічної системи оцінено за допомогою граничної векторної авторегресії (TVAR), яка, на відміну від лінійної форми, дозволяє враховувати зміни в поведінці чинників залежно від певного переходу до деякого критичного рівня. У дисертації С. Чорної представлено ще складніший підхід до оцінювання рівня фінансової безпеки, заснований на мультиплікативній моделі нелінійної згортки

з елементами теорії нечітких множин. Завдяки поєднанню елементів нечіткої логіки для обробки нелінійності та згортки для динамічної частини, використаний підхід дозволяє враховувати мультиплікативність у формі шуму чи взаємодій між змінними. Попри обчислювальну складність, потребу в налаштуванні параметрів і ризик перевантаження моделі через завелику кількість обмежень, подібний метод є доволі гнучким і дозволяє інтегрувати експертний суб'єктивізм у нелінійну адаптацію реальних даних.

Подоланню зазначених недоліків присвячена достатньо молода концепція критичного (наукового) реалізму, що поєднує мікро- та макроекономічні аспекти задля виявлення того, як індивідуальні дії формують суспільні результати. Цей підхід фокусується на причинно-наслідкових зв'язках, спонукаючи дослідників аналізувати не лише безпосередні дані, а й вплив інституційних

рамок та владних структур на економічні рішення. Критичний реалізм, навпаки, наголошує на дослідженні глибинних механізмів і структур, що породжують економічні явища, інтегруючи міждисциплінарні підходи та враховуючи ширші соціальні, політичні й історичні контексти. Критичний реалізм сформувався в 1980-х – 1990-х рр. у працях Роя Баскара, Рассела Кіта та Джона Уррі [5, с. 19]. Вказана концепція є доволі універсальною, проте її функціонування в якості методологічної рамки в царині фінансів перебуває на етапі становлення.

Саме на цих засадах має ґрунтуватися методологічний підхід до оцінювання ефективності управління фінансовою безпекою держави, розроблений з використанням постулатів критичного реалізму, системного підходу та раціонального комбінування кількісних, якісних та змішаних методів суспільно-економічних досліджень, алгоритм практичної реалізації представлений на рис. 1.

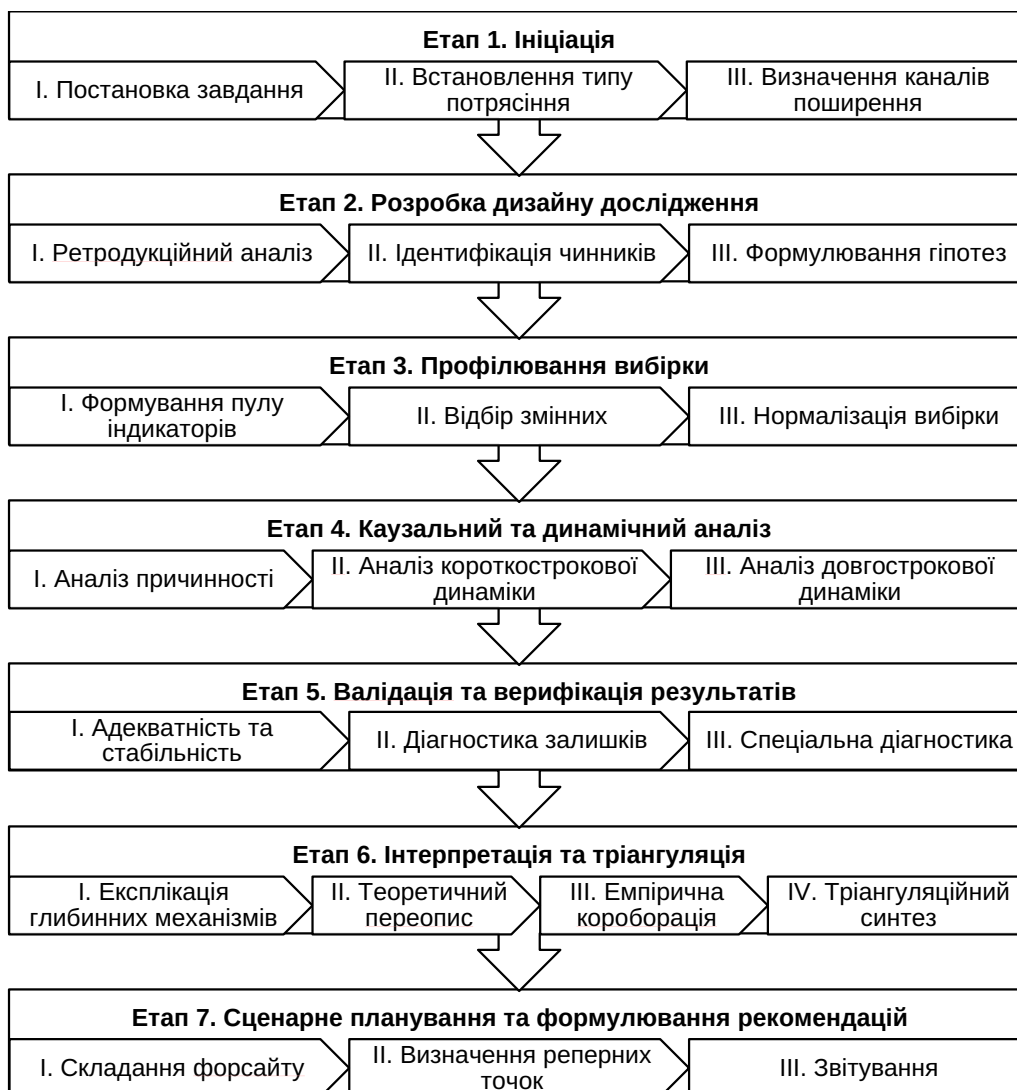

Рис. 1. Алгоритм дослідження ефективності управління фінансовою безпекою держави в умовах екзистенційних потреб

Джерело: власна розробка автора

Пропонований алгоритм складається з семи послідовних етапів, які поєднують ретродуктивний аналіз, кількісні та якісні методи дослідження, а також порядок верифікації, інтерпретації та апікації результатів. Першим кроком є ініціація, де формулюється завдання дослідження, визначається тип екзистенційного потрясіння та встановлюється канал поширення шоків: порушення в міжнародній торгівлі, обмеження або параліч функціонування реального сектору, збої в фінансовій системі, ринковий песимізм чи паніка. Додатково з'ясується поточна фаза циклу та визначається актуальність чинного режиму управління фінансовою безпекою.

На другому етапі, розробці дизайну дослідження, ключовим завданням виступає репродукційний аналіз та ідентифікація базових чинників фінансової безпеки в розрізі її цінностей (фінансового суверенітету, фіскальної спроможності, монетарної стабільності, міжнародної ліквідності, інфраструктурної надійності, ресурсної достатності та фінансової інклюзії). Чинники розподіляються за рівнями буття, формулюються гіпотези. Хоча на перших двох етапах застосовуються, переважно, якісні або змішані методи, етап профілювання вибірки залучає й суто кількісні підходи. Формування пулу індикаторів передбачає їх періодизацію та аналіз джерельної бази. Після відбору змінних обов'язковим є їх діагностика на характер розподілу, стаціонарність, сезонність або структурні розриви чи аномальні викиди. Виявлені відхилення мають бути нормалізовані.

Етап каузального та динамічного аналізу є гнучким, оскільки подальші дії значною мірою визначаються характером вибірки та гіпотезами. Серед основних треків: з'ясування причинності (як нечіткої, так і прихованої), оцінювання коротко- або довгострокової динаміки з урахуванням можливої ендогенності, структурних розривів або режимів, нелінійного характеру. Оцінені моделі підлягають обов'язковій валідації та верифікації на п'ятому етапі. Загальною є перевірка адекватності специфікації та стабільності коефіцієнтів, а також статистична діагностика залишків. Спеціальні тести проводяться в разі потреби для певних типів моделей.

Шостий етап – інтерпретація та триангуляція – передбачає експлікацію глибинних механізмів через емпіричну або евристичну ретродукцію, теоретичний переопис відомих закономірностей через виявлені протиріччя, емпіричну коробрацію гіпотез та триангуляційний синтез шляхом порівняння результатів, отриманих як кількісними, так і якісними методами.

На завершальному етапі сценарного планування та формулювання рекомендацій створюється форсайт-прогноз динаміки чинників фінансової безпеки держави, будується теплова карта ризиків, різні рівні наслідків та імовірності яких

служать основою для розробки принаймні трьох сценаріїв реалізації загроз фінансовій безпеці в умовах екзистенційних потрясінь (базового, оптимістичного та песимістичного). Шляхом визначення тригерів і реперних точок необхідності зміни пріоритетів або способів імплементації макрофінансових політик формується система ключових індикаторів ефективності (KPI) управління фінансовою безпекою держави в розрізі її цінностей. Завершується цей етап і процес дослідження звітуванням, що передбачає формалізацію отриманих результатів у вигляді теоретичних висновків і політичних або прикладних рекомендацій.

Висновки. Отже, запропонований алгоритм є цілісною методологічною концепцією, яка дозволяє в раціональний спосіб оцінити ефективність управління фінансовою безпекою держави в умовах екзистенційних потрясінь на засадах критичного реалізму, що передбачає виявлення глибинних механізмів фінансової реальності, їх емпіричну верифікацію та формування наукового обґрунтування вдосконалення такого управління. Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати, по-перше, на апробацію представлених засад на матеріалах України та суміжних країн, а по-друге, на поглиблення теоретичних основ застосування критичного реалізму в якості методологічної основи макрофінансових досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Drenkovska, M., Lenarčič, Č. Financial markets stress indicator for Slovenia (FIMSIS). *Banka Slovenije Working Papers*. 2025. URL: <https://surli.cc/cbuljs> (дата звернення: 12.08.2025).
2. Duprey, T., Klaus, B. Dating systemic financial stress episodes in the EU countries. *ECB Working Paper Series*. 2025. No. 1873. URL: <https://surl.lu/olrvri> (дата звернення: 12.08.2025).
3. Duraković, E. Hrvatski indeks sistemskog stresa (HISS). *Istraživanja*. 2021. No. 61. URL: <https://surl.lu/zokuqx> (дата звернення: 12.08.2025).
4. Filatov, V. A New Financial Stress Index for Ukraine. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*. 2021. No. 251. P. 37–54. DOI: <https://doi.org/10.26531/vnbu2021.251.03>.
5. Mingers, J. Realising Systems Thinking: Knowledge and Action in Management Science. Springer Science & Business Media, 2006. 312 p.
6. Petrovska, M., Mihajlovska, E. M. Measures of Financial Stability in Macedonia. *Journal of Central Banking Theory and Practice*. 2013. No. 3. P. 85–110. URL: <https://surl.li/eiwqrr> (дата звернення: 12.08.2025).
7. Polianskyi, V. TVAR-models of financial security indicators for macroeconomic systems: impact assessment of energy “shock”. *Development Management*. 2022. Vol. 21. No. 1. P. 18–24. DOI: [https://doi.org/10.57111/devt.20\(1\).2022.18-24](https://doi.org/10.57111/devt.20(1).2022.18-24).
8. Барановський О. Сутнісний вимір та оцінка рівня митної безпеки. *Світ фінансів*. 2017. № 1(50). С. 52–68.

9. Варналій З. С. Економічна безпекологія: сутність, особливості України в добу сучасних викликів та загроз : монографія. Київ : Знання України, 2025. 358 с.

10. Васильчишин О. Б. Фінансова безпека банківської системи України : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Тернопіль, 2018. 501 с.

11. Виговська Н. Г., Дячек С. М. Особливості оцінювання фінансової безпеки держави в умовах економічної нестабільності. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2018. № 4. С. 85–90.

12. Давиденко Н. М., Жовніренко О. В., Волков А. Ю. Оцінка рівня боргової безпеки в Україні. *Бізнес-навігатор*. 2021. Вип. 4 (65). С. 105–110. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.65-18>.

13. Підхонний О. М. Фінансова безпека України: методологія аналізу та стратегічні орієнтири : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Львів, 2015. 455 с.

14. Плешакова Н. А. Фінансова стабільність у забезпеченні фінансової безпеки України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2016. 238 с.

15. Полторак А. С. Фінансова безпека України в умовах глобалізації : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Миколаїв, 2020. 552 с.

16. Чорна С. В. Оцінка рівня фінансової безпеки держави в контексті стабілізації соціально-економічного розвитку : дис. ... д-ра філософії : 072. Суми, 2023. 246 с.

17. Штанцель С. Е. Ретроспективний аналіз стану забезпечення фінансової безпеки України. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 6. С. 154–164. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-6-21>.

7. Polianskyi V. (2022) TVAR-models of financial security indicators for macroeconomic systems: impact assessment of energy “shock”. *Development Management*, vol. 21, no. 1, pp. 18–24. DOI: [https://doi.org/10.57111/devt.20\(1\).2022.18-24](https://doi.org/10.57111/devt.20(1).2022.18-24).

8. Baranovskyi O. (2017) Sutnisnyi vymir ta otsinka rivnia mytnoi bezpeky [Essential measurement and assessment of the level of customs security]. *Svit finansiv – World of Finance*, no. 1(50), pp. 52–68.

9. Varnalii Z. S. (2025) *Ekonomichna bezpekolohiia: sutnist, osoblyvosti Ukrainy v dobu suchasnykh vyklykiv ta zahroz: monohrafiia* [Economic securitology: essence, peculiarities of Ukraine in the era of modern challenges and threats: monograph]. Kyiv: Znannia Ukrainy, 358 p. (in Ukrainian)

10. Vasylychshyn O. B. (2018) *Finansova bezpeka bankivskoi systemy Ukrainy* [Financial security of the banking system of Ukraine]: dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.08. Ternopil, 501 p.

11. Vyhovska N. H., Diachek S. M. (2018) Osoblyvosti otsiniuvannya finansovoi bezpeky derzhavy v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti [Peculiarities of assessing the financial security of the state in conditions of economic instability]. *Visnyk SumDU. Seriya "Ekonomika" – Bulletin of SumDU. Series "Economics"*, no. 4, pp. 85–90.

12. Davydenko N. M., Zhovnirenko O. V., Volkov A. Yu. (2021) Otsinka rivnia borhovoї bezpeky v Ukraini [Assessment of the level of debt security in Ukraine]. *Biznes-navihator – Business Navigator*, vol. 4 (65), pp. 105–110. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.65-18>.

13. Pidkhomnyi O. M. (2015) *Finansova bezpeka Ukrainy: metodolohiia analizu ta stratehichni oriietyry* [Financial security of Ukraine: analysis methodology and strategic guidelines]: dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.08. Lviv, 455 p.

14. Plieshakova N. A. (2016) *Finansova stabilnist u zabezpechenni finansovoi bezpeky Ukrainy* [Financial stability in ensuring the financial security of Ukraine]: dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.08. Kyiv, 238 p.

15. Poltorak A. S. (2020) *Finansova bezpeka Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* [Financial security of Ukraine in the context of globalization]: dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.08. Mykolaiv, 552 p.

16. Chorna S. V. (2023) *Otsinka rivnia finansovoi bezpeky derzhavy v konteksti stabilizatsii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku* [Assessment of the level of financial security of the state in the context of stabilizing socio-economic development]: dys. ... d-ra filosofii : 072. Sumy, 246 p.

17. Shtantsel S. E. (2024) Retrospektyvnyi analiz stanu zabezpechennia finansovoi bezpeky Ukrainy [Retrospective analysis of the state of financial security in Ukraine]. *Kyivskiy ekonomichnyi naukoviy zhurnal – Kyiv Economic Scientific Journal*, no. 6, pp. 154–164. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-6-21>.

REFERENCES:

1. Drenkovska M., Lenarčič Č. (2025) Financial markets stress indicator for Slovenia (FIMSIS). *Banka Slovenije Working Papers*. Available at: <https://surlj.cc/cbuljs> (accessed August 12, 2025).

2. Duprey T., Klaus B. (2025). Dating systemic financial stress episodes in the EU countries. *ECB Working Paper Series*. No. 1873. Available at: <https://surl.lu/olrvri> (accessed August 12, 2025).

3. Duraković E. (2021) Hrvatski indeks sistemskog stresa (HISS) [Croatian Systemic Stress Index (HISS)]. *Istraživanja*, no. 61. Available at: <https://surl.lu/zokuqx> (accessed August 12, 2025).

4. Filatov, V. (2021) A New Financial Stress Index for Ukraine. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*. no. 251, pp. 37–54. DOI: <https://doi.org/10.26531/vnbu2021.251.03>.

5. Mingers J. (2006) *Realising Systems Thinking: Knowledge and Action in Management Science*. Springer Science & Business Media, 312 p.

6. Petrovska M., Mihajlovska E. M. (2013) Measures of Financial Stability in Macedonia. *Journal of Central Banking Theory and Practice*, no. 3, pp. 85–110. URL: <https://surl.li/eiwqpp> (accessed August 12, 2025).